

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til det tidligere nedsatte udvalg vedrørende forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m.v. (Kildeskat) med flere lovforslag. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov. (Visse bestemmelser om valgret m.v.) [af Poul Dam m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 107) findes i tillæg A. sp. 2287, fremsættelsen i tidenden sp. 1993).

Formanden: Sammen med denne sag foretages de under punkterne 9-12 på dagsordenen opførte sager, nemlig:

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om valg til folketinget [af Poul Dam m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 108) findes i tillæg A. sp. 2289, fremsættelsen i tidenden sp. 1993).

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder) [af Poul Dam m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 109) findes i tillæg A. sp. 2297, fremsættelsen i tidenden sp. 1993).

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Repræsentanter for visse personer uden fast bopæl i kommunen) [af Poul Dam m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 110) findes i tillæg A. sp. 2299, fremsættelsen i tidenden sp. 1993).

Første behandling af forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder) [af Poul Dam m. fl.].

(Lovforslaget (nr. 111) findes i tillæg A. sp. 2303, fremsættelsen i tidenden sp. 1993).

Lovforslagene sattes til forhandling.

Niels Matthiasen: Det er ikke ligefrem konsekvens, der præger forslaget til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov. Det tilsigter to ting, men to ting, der har nøjagtig den modsatte tendens. Det ene sigte er at give borgerne fra de øvrige nordiske lande stemmeret ved danske valg, når det dokumenteres, at de ikke har valgtret i deres hjemland. I tilslutning til bestræbelserne for en udvidet nordisk enhed vil det naturligtvis være af værdi, at det nordiske samarbejde på alle områder forstærkes, og socialdemokratiet kan gå ind for forslaget. Men vi vil dog understrege, at det må kræve en tilsvarende lovgivning i de øvrige nordiske lande, og derfor vil det rette forum for forslaget vel i første række være Nordisk Råd; når rådet så har behandlet det, kan man forelægge det herhjemme. Det ville dog være temmelig tåbeligt at gennemføre en omstændelig afstemning vedrørende en ændring af grundloven, hvis det skulle vise sig, at gensidighed med de andre nordiske lande ikke kunne opnås.

Det andet sigte med lovforslaget er at give danske i udlandet stemmeret, når de har fast tilknytning til riget, som det udtrykkes ret så patetisk. Af bemærkningerne fremgår det, at der navnlig er tænkt på ambassadepersonale, repræsentanter for SAS og andre, der er knyttet til danske virksomheder i udlandet. Vi kan give tilslutning til, at der kan være grund til at overveje ændringer på dette område. Men det er vel trods alt tvivlsomt, om en række af de danskere, der rejser til udlandet for at arbejde i store virksomheder og kun kommer hjem med års mellemrum og derfor ikke har nogen som helst føling med det politiske liv i hjemlandet, bør være medbestemmende om landets politiske ledelse. Jeg har megen respekt for udlandsdanskernes virksomhed, men jeg må sige, at mange gange er deres tankegang i høj grad bestemt af de lande, hvori de lever, og ikke ligefrem indrettet på velfærdsstaten Danmarks politik. Det kan vel heller ikke være SF's mening, at danskere, som er rejst hjemmefra for at blive fri for at betale skat af de penge, de har tjent herhjemme, skal falde ind under denne regel, hvad de gør med den nuværende formulering.

[Niels Matthiasen.]

I forslaget til lov om valg til folketinget skal jeg til spørgsmålet om valgretsaldere kun gentage, hvad vi tidligere har sagt fra socialdemokratiets side. Vi er tilhængere af 18 års valgret. Det er en beslutning, der er truffet i vore partiforeninger ved afstemninger på sidste efterårs generalforsamlinger, hvor der med omkring 70 pct. af de afgivne stemmer blev givet tilslutning til en 18 års valgretsaldere.

Når SF stiller forslag om en lettere adgang til at blive repræsenteret i folketinget, både når det angår underskrifter og betingelser for opnåelse af mandater, må jeg sige, at det ikke kan være rigtigt med en yderligere lempelse af adgangsreglerne. Socialdemokratiet har den opfattelse, at adgangen til at opstille til folketingsvalg skal være så let som muligt, men opslutningen bag et parti må naturligvis kunne dokumenteres, og en stikprøveordning som foreslået af SF vil være illusorisk og kan i givne situationer skabe fuldkomment kaos. Det må fortsat være rimeligt, at man med sin underskrift vedkender sig det parti, man ønsker opstillet.

Skal adgangen til at opstille til folketingsvalg være let, må der imidlertid findes en talmæssig begrundelse blandt vælgerne for at blive repræsenteret i folketinget. Med den stigende tendens til bevægelighed mellem partierne, som vi har oplevet ved de sidste valg, og som næppe bliver mindre ved kommende, og med tendensen til særgruppering af den ene eller den anden art vil en lettelse meget nemt medføre, at ikke ét, men adskillige småpartier bliver repræsenteret i folketinget, hvad der vil gøre arbejdsgangen ganske umulig. Demokrati består i den lige adgang til at blive valgt, men det må kræve et vist antal stemmer at blive repræsenteret, hvis demokratiet skal være handlekraftigt. Erfaringer fra andre lande bekræfter denne opfattelse.

SF foreslår endvidere — igen, må man vel sige — at de politiske partier skal fremlægge regnskab for deres økonomi. Vi har

ikke noget at indvende imod dette princip, men vi synes, at forslaget, som det foreligger her, er dårligt formuleret, da det kun forlanger regnskab for det sidst forløbne kalenderår forud for valget. Da bidragene i reglen kommer under og efter valgkampen, vil regnskabet reelt intet oplyse. Vanskelighederne ved forslaget er nok, at det meget nemt kan omgås ved, at eventuelle tilskud kommer på mere eller mindre reelle indsamlingslister, eller man kan lade en del af udgifterne finansiere af grupper, der ikke har direkte forbindelse med partiet, hvorfor udgifterne ikke kommer med i regnskabet. Vi kan altså principielt tilslutte os forslaget. Vi fremlægger vore regnskaber for en så stor kreds, at de i realiteten må betragtes som offentlige. Jeg tror, der er andre partier her i salen, for hvem forslaget vil volde større kvaler.

Spørgsmålet om at skabe mulighed for at kunne stemme på hospitaler, forsorgsinstitutioner og endelig også i fængslerne er også blevet rejst igen. I det omfang det er muligt, finder der kørsel sted fra hospitalerne til valgstederne, og jeg tror stadig, det er tvivlsomt, om hospitalslægerne ville sætte pris på at få lagt valghandlingen direkte ind på hospitalerne. Det kan give en ophedet atmosfære, der kan være skadelig for adskillige syge, og der er da også visse patienter, som under alle omstændigheder betragtes som for syge til at deltage i afstemningen. Men hvem skal træffe denne afgørelse, og hvor går kriteriet f. eks. for de sindssyge? Sygdom bør ikke i sig selv være diskriminerende.

Forslaget om, at fanger også får valgret, er i overensstemmelse med moderne strafferechtspleje, men kan dog nok rejse problemer. Der vil være visse dømt i visse bedragerisager inden for den større finansverden, for hvem man i hvert fald kan tvivle om berettigelsen af en sådan mentalhygiejnisk indsats. I en lille kommune med et stort fængsel kunne det i øvrigt tænkes, at fangerne fik én eller flere repræsentanter i kom-

[Niels Matthiasen.]

munalbestyrelsen. Det ville jo være lidt besværligt for dem at udøve deres politiske funktioner.

Endelig stiller man forslag om, at en syg kan bemyndige sin ægtefælle til ved personligt fremmøde at afgive stemme på den syges vegne. Det betyder altså, at man sætter hensynet til, at alle kan stemme, over valghemmeligheden. Er det egentlig rigtigt at rokke ved selve dette demokratiske fundament? Derudover kan det jo medføre, at der i et ægteskab kommer politiske diskussioner, som kunne være undgået, eller at den ene part i ægteskabet må bøje sig for den anden, måske mere dominerende, som derved i realiteten kommer til at afgive to stemmer. Endelig betyder det en diskriminering af de enlige syge, som ikke kan delegere deres stemme; man har vel nemlig her taget hensyn til de hjemmeliggende syge, men altså ikke til de enlige syge.

I forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg kommer forslagsstillerne så med et forslag om, at sommerhusejere skal have ret til at udpege et sognerådsmember i den kommune, hvor deres sommerhus er beliggende, hvis de ejendomsskatter, der er pålagt net sommerhusejerne, udgør mere end 10 pct. af kommunens samlede skatteudskrivning. Det er et ret så interessant forslag. For det første er det vældig upraktisk. Begrundelsen for altid at have et ulige antal kommunalrådsmedlemmer er, at man i flest mulige tilfælde vil undgå at få stemmerne til at stå lige. Med den supplerende sommerhusrepræsentant risikerer man i mange tilfælde stemmelighed.

Men for det andet: ja, man kunne måske have troet, at de konservative kunne have gjort grundbesiddelse til betingelse for valgret. Det har man set forsøg på lige fra den grundlovgivende rigsforsamlings dage, men forgæves. Nu er det imidlertid SF, der rejser den sorte grundbesiddelsesfane. Grundejere skal have to gange valgret, først som almindelige vælgere på deres normale bopæl og siden som grundbesiddere. Forslaget er ganske simpelt uforeneligt med demokratisk tankegang, for det bryder fuldkommen med princippet: én vælger, én stemme.

Man forstår nu bedre, at hr. Poul Dam

lejlighedsvis identificerer sig med regeringspartierne i sine bemærkninger om socialdemokratiet. Den borgerlige linje følges i disse lovforslag og særlig i bemærkningerne op, idet man hele tiden taler om skatteydernes ret i forbindelse med valgretten. Det har imidlertid altid været et godt socialistisk demokratisk mål at få valgretten frigjort fra enhver forbindelse med skattebetalingen.

Hr. Poul Dam har ifølge sin egen udtalelse visse forestillinger om, hvordan man laver ordentligt folketingsarbejde. Det bliver åbenbart ved forestillingen. Disse lovforslag er i visse henseender slet gennemtænkt og i andre henseender direkte reaktionære. Hvor det gælder det første, skal vi gerne hjælpe SF på vej i udvalgsarbejdet til at forbedre lovforslagene. Hvor det gælder det sidste, må SF finde andre støtter end socialdemokratiet her i salen.

Knud Bro: Det er en stor dag, hr. formand; på denne dag indleder Poul Dam sin forfatningskamp. Jeg kan i alt fald sige, at det var med begærlighed, jeg greb ud efter lovforslagene, da jeg jo vidste, at nu havde Poul Dam . . .

Formanden: Hr. Poul Dam.

Knud Bro: Jeg bliver måske en smule patetisk, når jeg taler om så store sager, men det må undskyldes mig. Hr. Poul Dam har nu skrevet disse lovforslag, som skulle ændre forfatningen og ændre valgsystemet herhjemme. Jeg troede da også, at der ville have været gods i det, men oprigtig talt, hr. Poul Dam: det, der er godt, er ikke nyt, og det, der er nyt, er ikke godt. I stedet for at udgive et hr. Poul Damsk manifest — det lyder en smule kunstigt måske — der skulle stå for eftertiden som hr. Poul Dams tanker om, hvorledes hans republik skulle indføre det socialistiske samfund, får vi her i virkeligheden en dansk stil, som kunne have heddet: „Fortæl noget om, hvordan du synes valgsystemet kunne have været ændret.“ Her er lidt til diplomaterne, her er en smule til sommerhusejerne, lidt til VS, noget til Kai og en del til Moltke og så et trompetskrald for Norden. Det er i virkeligheden det, disse lovforslag indeholder.

Jeg skal knytte nogle enkelte bemærk-

[Knud Bro.]

ninger til dem, og det skal jeg gøre så præcist og kort, som det er muligt med forslag stillet på en sådan baggrund.

For det første er der dette med, at danske statsborgere skal have valgret her i landet, selv om de opholder sig i udlandet. Der kan være en vis tanke med dette, at diplomater, som følger nøje med i danske politiske forhold, også får dansk valgret; men der knytter sig unægtelig også store ulemper til det.

Det andet er forslaget om de nordiske statsborgere. Ihvorvel vi alle jo gløder for det nordiske, så lad os dog lige spise brød til; lad os lige se, hvordan det går, inden vi går videre med de tanker.

Endelig siger for det tredje hr. Poul Dam, at han gerne vil have ændret bestemmelserne, hvorefter straf eller offentlig understøttelse kan medføre tab af valgret. Han siger ganske vist, at disse bestemmelser allerede er ophævet; men han vil dog sikre sig, at de ikke skal kunne finde anvendelse én gang til, selv om vi nu altså har ophævet dem. Så reaktionær er der ikke ret mange der er, hr. Poul Dam, så det tror jeg ikke vi behøver at være bange for. De reaktionære bliver i det hele taget færre og færre.

Forslaget til lov om ændring af lov om valg til folketinget skal jeg ikke knytte så forfærdelig mange bemærkninger til. Der er spørgsmålet om ændring af spærregrænsen, og man kan selvfølgelig diskutere til dommedag, hvor en sådan grænse skal gå, hvis den skal være retfærdig. Men på den anden side tror jeg nu, at det system, vi har i øjeblikket på dette område, fungerer efter hensigten og i og for sig er udmærket.

Jeg skal ikke knytte mange bemærkninger til det, der i øvrigt er sagt. Også jeg hæftede mig ved, at sommerhusejerne nu skulle have to stemmer, og jeg kan glæde hr. Niels Matthiasen med, at heller ikke efter det konservative folkepartis opfattelse er det nogen rigtig tanke, så dér kan vi altså tage hinanden i hånden.

Så skal jeg til sidst sige, at det i hr. Poul Dams lovforslag, som vedrører ændringer i grundloven, unægtelig er temmelig lidt at ændre en grundlov for. Af det i hr. Poul Dams lovforslag, der vedrører en ændring af lovene om valg til folketing, kommunalbestyrelser, menighedsråd osv., er der selvfølgelig noget, vi skal se på. Jeg forstår, at

når man har ordnet amternes forhold, så vil man også ændre valgloven, og derfor vil jeg gerne spørge indenrigsministeren: hvornår tænker man sig en sådan drøftelse af ændring af valgloven? Det ville være praktisk, at den kom så hurtigt som muligt efter en ordning af de betingelser, som er nødvendige for at gå i gang med et seriøst arbejde med en ændring af valgloven.

Formanden: På givne foranledning vil jeg gerne citere fra forretningsordenen. Der står i § 26:

„Det er ikke tilladt at tiltale nogen direkte under forhandlingerne. Medlemmerne (bortset fra ministrene) benævnes hr., fru eller frøken“, hvilket jeg beder medlemmerne tage til efterretning.

Jens Chr. Christensen: Jeg vil ikke gå så vidt som til at kalde de foreliggende 5 SF-forslag for paradeforslag, for der er for mig ingen tvivl om, at der ligger et kæmpestort arbejde bag dem. Man kan tydeligt se, at man fra forslagsstillernes side har kulegravet næsten alt det, der er blevet sagt om valglov og valgbarhed igennem de seneste år, og taget alt det med, for hvilket man har udtalt en vis sympati fra de forskellige partiers side, men har stødt panden imod, når man har fået det undersøgt, og ikke haft mulighed for at få det gennemført, hvis man skulle følge fornuftens linje. Dette sidste har man sat sig ud over her. Man kommer med forslagene, selv om der ikke er ret megen fornuft forbundet med dem.

Hvis man tager dem fra en ende af og ser på forslaget til grundlovsændring, så vil jeg da indrømme, at man må have en vis sympati for, at de, der er beskæftiget ved vore ambassader og på forskellig måde er udlandsdanskere, skal have lov til at udøve deres stemmeret. Det har vi fra venstres side meget stor sympati for. Men vi skulle nødig komme så vidt, at vi kom i strid med det, som forslagsstillerne gang på gang fremhæver, at der skal være en vis forbindelse mellem skattebetaling og valgret; det kan man altså ikke få efter dette forslag.

Derimod må vi fra venstres side klart vende os imod, når man taler om, at borgere fra de andre nordiske lande, når de har ophold her i Danmark, skulle kunne deltage i

[Jens Chr. Christensen.]

vore valg. Det ville jo være at give de pågældende dobbelt mulighed, både ret til at afgive deres stemme her i Danmark og ret til afstemning i det pågældende land, hvor de hører hjemme. Det må vi i hvert fald vende os imod fra vor side.

En anden del af forslaget går ud på 18 års valgret. Vi fra venstres side har hele tiden hævdet, at myndighedsalder og valgrets-alder må følges ad, og derfor kan vi ikke gå med til 18 års valgret.

Spørgsmålet om hospitalsindlagte er et af de spørgsmål, som jeg tror der er enighed her i folketinget om. Hvis det kunne praktiseres på en fornuftig måde, så ville det være rigtigt, men spørgsmålet er jo i tidligere valglovsudvalg blevet undersøgt, og man er kommet til det resultat efter henstilling fra hospitalslæger og fra hospitalsmyndigheder, at man ikke ønsker den uro ind på vore hospitaler, og derfor har man ikke fået det gennemført. Men det vil jeg da gerne sige, at det forslag har vi fra vor side også sympati for.

Det stiller sig straks lidt anderledes, når det drejer sig om syge vælgere, der opholder sig i hjemmet. Der foreslår man nu, at ægtefællen skal have lov til at afgive stemme. Nu kunne man godt over for forslagsstillerne stille det spørgsmål: hvad så i et gruppeægteskab, hvem skal så afgive stemme? Jeg ved jo, at der er megen sympati for storfamilier inden for SF. Det er rigtigt, som hr. Niels Matthiasen sagde, at det ville give en forskel. En ægtefælle kan stemme for den anden, når vedkommende er syg, men de, der ikke lever i ægteskab, vil være lukket ude. Det er i hvert fald en af de ting, som vi fra vor side må vende os imod.

Med hensyn til, at statsautoriserede revisorer skal gennemgå partiernes regnskaber, ved jeg ikke, hvilket formål man har med det. For venstre er der såmænd intet problem; vi kunne godt fremlægge vort regnskab. Men på den anden side: vi når ingenting ved det. Det er rigtigt, som det blev nævnt fra hr. Niels Matthiasen, at der nås ingenting ved det; det vil nok komme til at gå, som det går i øjeblikket.

Med hensyn til spærrereglerne foreslår man, at det ikke som nu for enhver, der giver sin underskrift til et nyt parti, skal kontrolleres, om han er opført på valglisten, men

at kontrollen skal foregå ved stikprøver. Det er rigtigt, at det vil blive lettere for partierne, men det vil blive betydelig sværere for vore myndigheder. Mon ikke det er rimeligt, at de, der brænder for en idé, også påtager sig det arbejde, der følger med? Vi skulle jo heller ikke gerne have det sådan, at der kom så mange partier, at folketinget blev helt uarbejdsdygtigt.

Det mest interessante af de mange forslag er for mig at se det, der går ud på, at udensognsboende, der ejer fast ejendom og tilsammen betaler mindst 10 pct. af en kommunes udgifter i form af ejendomsskat, skal have lov til at vælge en repræsentant i det pågældende kommunalråd. Er det ikke omtrent to menneskealdre siden, vi afskaffede det sidste af den slags privilegier her i Danmark? Jeg synes, det er ret mærkeligt, at det er SF, der vil til at genindføre, at ejendomsbesiddere skal have større myndighed eller større ret ved afgivelse af stemme og ved valg af kommunalrådsmedlemmer end andre. Jeg ved ikke, om det skal ses i forbindelse med, at nu er Aksel Larsen blevet godsejer i Sverige...

Formanden: Hr.!

Jens Chr. Christensen: ... hr. Aksel Larsen blevet godsejer i Sverige, eller hvad det skal ses i forbindelse med, men det er i hvert fald et forslag, som vi fra venstres side vil vende os imod. Vi har altid været demokrater; vi var imod dengang, at der var en forskelsbehandling af vore vælgere, og det vil vi også være fremover.

I det store og hele må jeg sige, at vi fra vor side vender os imod de 5 forslag. Der er enkelte små ting i dem, som vi har sympati for, men nok vil få vanskeligt ved at få gennemført.

Samuelson: Det er med nogen undren, man ser forslaget om en grundlovsændring. Tanken om valgret for danskere, der bor i andre nordiske lande, og for folk fra de andre nordiske lande, der har fast bopæl her i riget, er vi slet ikke usympatisk indstillet over for; slet ikke i disse nordiske dage, men det kan da ikke være rimeligt at sætte et så stort apparat i sving, som det er at ændre grundloven. Når der hverken er prinsesser, der skal arve riget, eller en Knud Kristensen,

[Samuelson.]

der dukker op ude i horisonten, eller der er spørgsmål om indførelse af den formelle parlamentarisme og andre vigtige ting på dagsordenen, så ved man jo, hvor svært det er at gennemføre en grundlovsændring i dette land. Og det ville da også være en ganske bekostelig affære at gennemføre nyt valg til folketinget, folkeafstemning osv., så SF må have noget mere at byde på, som der kan opnås en større, bredere enighed om.

Der er flere af forslagene om ændring af lov om valg til folketinget, som vi kan være positivt indstillede over for på den måde, at vi gerne vil diskutere dem. Det gælder både den større offentlighed om partiernes regnskaber og afstemningsmulighederne for folk, der er indlagt på sygehuse eller på forsorgsinstitutioner. Vi er måske lidt betænkelige ved, at folketinget skal betale de statsautoriserede revisorer. Vi regner da med, at SF er udmærket tilfreds med deres revisor, som de har for øjeblikket, og gerne vil beholde ham trods hans politiske tilhørsforhold.

Jeg tror ikke, der er nogen medlemmer af dette ting, der ikke gerne vil, at hospitalspatienterne og andre ligestillede personer får mulighed for at stemme, men det er spørgsmålet, hvordan det kan praktiseres — det har der jo været talt om mange gange før.

Vi vil mene, at alle disse emner vil det være helt naturligt at drøfte, når den nye valglov skal gennemføres, men lad os nu lige få ordnet amtsinddelingen først. Derfor mener vi, at mange af ideerne i lovforslagene skal indgå i en drøftelse omkring hele valgloven. Det kan ikke være rimeligt at lappe nu, når der alligevel snart skal en større revision til.

Det er glædeligt, at vi er nået så langt i velstand i vort kapitalistiske land, at SF nu føler sig forpligtet til at varetage sommerhusfolkets interesser, men ideen med at lade sommerhusfolket opstille en særlig liste, lade dem stemme pr. brev — hvorledes skal sådanne brevstemmer for øvrigt kontrolleres? — hele denne idé er vist helt upraktisk. Og hvor ofte vil den valgte møde frem? Der kan jo være sager af betydning for sommerhusfolket på hver eneste sognerådsmøde, og den valgte kan bo langt væk. Skal man så operere med et lige antal medlemmer i sognerådet? Det er da heller ikke

praktisk. Midt i hele denne demokratiske ordening kommer der det helt udemokratiske, at mindst 50 pct. af sommerhusfolket skal stemme, for at der kan blive valgt en repræsentant, og der må kun stemmes af én person fra hvert sommerhus. Tænk nu, hvis det er en storfamilie, der bor i sommerhuset — hvem skal så stemme? Jeg tror, at der de fleste steder er et ganske fornuftigt forhold mellem sommerhusfolket og kommunerne. En grundejerforening, der forhandler, vil som regel kunne nå langt, og selv om en sådan er privat, er det da en udmærket demokratisk foranstaltning.

Konkluderende kan siges, at der er gode ideer i de fremsatte lovforslag, men at tiden for diskussion om oplægget må være, når valgloven skal op til den store revision. Vi i det radikale venstre har ingen ambitioner om at blive grundlovsfædre lige nu og på dette spørgsmål.

Kjær Rasmussen: Jeg skal prøve på at undlade at være helt så sarkastisk over for hr. Poul Dam, som de øvrige ordførere har været; det må snart kunne knibe ham at tage mere.

Vi har ikke mange bemærkninger at gøre til lovforslag nr. 107 om ændring af grundloven. Det ser ud til at være velment, men det er jo et stort apparat, der skal iværksættes, for man forestiller sig vel næppe, at en grundlovsændring kan ske ved almindelig lovprocedure. Vi kan altså tilslutte os lovforslaget.

Med hensyn til lovforslag nr. 108 om folketingsvalg er der tre væsentlige nydannelser: en regel om 18 års valgret, regnskabspligt for politiske partier og endelig forslag om ny spærreregulering. Vi kan fuldt ud tilslutte os forslaget om 18 års valgret og har i øvrigt selv stillet forslag herom. Vi anser det fortsat for rimeligt, at personer, som pålægges samfundsmæssige forpligtelser i retning af skattebetaling og værnepligt, også får indflydelse på samfundets lovgivning.

Desuden stilles der forslag om offentliggørelse af partiregnskaber som forudsætning for deltagelse i valg. Det ser ud til på forslaget, at forslagsstillerne vil lade sig nøje med det år, som går forud for folketingsvalget. En sådan ordening finder vi utilfredsstillende, da der derved fremkommer friår, i hvilke man kan ophobe sine bidrag fra

[Kjær Rasmussen.]

forskellige interesseorganisationer. Det drejer sig jo væsentligst om bidrag fra Arbejdsgiverforeningen og bidrag fra LO, og jeg formoder, det er overflødig at nævne navne på de partier, som modtager tilskuddene. Jeg kan blot nøjes med at fastslå, at de i hvert fald ikke tilgår partier, som er imod det kapitalistiske system. Som sagt må vi fastholde, at offentliggørelsen af de reviderede regnskaber må gælde for hvert år og ikke kun for året forud for valg som foreslået af socialistisk folkeparti.

I øvrigt kunne der, når talen falder på partitilskud, være grund til at filosofere lidt — men det bliver også kun meget lidt her på en fredag — over demokratiets vilkår hertilands. Man vil uvægerlig komme til det resultat, at har man penge, ja, så har man samtidig mulighed for at få sin politik ud. Har et parti ingen penge, ja, så er mulighederne yderst begrænsede. Et demokrati som det danske, der hele vejen igennem afhænger af tegnebogens tykkelse, kan vi fra vor side ikke anerkende som et ægte demokrati. Det bliver en eller anden form for monopoldemokrati — et højst ufuldstændigt demokrati, som mestendels er til gavn og glæde for de etablerede magtgrupperinger. Lad os derfor bare få oplyst, hvem det egentlig er, som betaler gildet for visse partier; vi er helt enige med forslagsstillerne.

Endelig foreslår man, at spærrereglen lempes, således at 2 pct.s reglen ændres til et krav om, at adgang til folketsrepræsentation forudsætter, at det pågældende parti har opnået mindst 2/175 af de afgivne stemmer; vi kan også støtte den ændring.

Forslagsstillerne mener, at der bør være adgang til at afgive stemme med ægtefælle som stedfortræder. Nu er der jo ikke ægteskabspligt hertilands, og som allerede en tidligere ordfører har været inde på: hvad skal den arme enlige stille op, hvis vedkommende skulle gå hen og blive syg? Endvidere findes der jo virkelig tyranniske ægtefæller, som kunne misbruge en sådan ordning. Men bevares, vi tvivler da ikke på, at forslagsstillerne intentioner er gode, men praksis vil nok vise sig at vælte spillet for dem i mange tilfælde.

Nu da loven om valg til folketinget er til debat, kunne jeg have lyst til at gøre nogle

bemærkninger, som rækker lidt ud over de foreliggende lovforslag. Vi lever jo i et, nogenlunde da, homogent samfund herhjemme, og dette burde også få indflydelse på den måde, hvorpå man fremskaffer sin politiske repræsentation. Principielt må vi være tilhængere af, at partierne opstiller prioriterede lister, én for hvert parti, gældende for hele landet. Vælgerne kan så ikke snydes med gidsler i form af kvindelige kandidater eller unge kandidater. De vil få mulighed for at stemme på deres favorit, uanset hvor de bor. I dag er vælgernes indflydelse på personvalget næsten lig nul, men hvis vælgerne over hele landet kan sprænge partiets prioritering ved at give en bestemt kandidat lige så mange personlige stemmer, som partiets mandater koster i snit, ja, så er deres indflydelse da i hvert fald ikke mindre, end den er nu.

En valglov af dette indhold ville være meget enkel, men muligheden for at indbygge den her skitserede fremgangsmåde i den eksisterende valglov findes jo også, og det kunne vi måske have lyst til at vende tilbage til.

Endelig er der forslaget om ikke fastboendes ret til at have repræsentanter i kommunalbestyrelsen. Det er nok lidt af en nydannelse, at et socialistisk parti på denne måde forsøger at rette på det privatkapitalistiske samfunds skævheder. For os synes det umiddelbart skævt, at sommerhusejere eller forretningsindehavere, som kun bor sammenlagt nogle uger på stedet, skal have indflydelse på kommunens ve og vel året rundt. Disse mennesker vil jo i kraft af deres særlige form for tilknytning i højere grad end andre have særinteresser i retning af fritidsfaciliteter, transportveje osv., og det er ingenlunde sikkert, at disse særinteresser falder i tråd med de faste beboeres.

I øvrigt skal jeg lade være med, ja, nu må man ikke bruge udtrykket „tage gas på“ her, men jeg skal lade være med at forfølge hr. Poul Dam på grund af forslaget, men blot afsluttende sige, at vi som nævnt alt i alt stiller os velvilligt over for de fleste af de SFske forslag.

Ordføreren for forslagsstillerne (Poul Dam): Jeg vil gerne indlede med at takke ordførerne dels for de saglige bemærkninger, der er fremført, dels for flertallet af bemærk-

[Poul Dam.]

ningerne. Det har jo været så hårdt en gang imellem, at selv Kjær Rasmussen . . .

Formanden: Hr. Kjær Rasmussen.

Ordføreren for forslagsstillerne (Poul Dam): Undskyld, at selv hr. Kjær Rasmussen følte sig foranlediget til at udtale medlidenhed med mig.

Til de saglige bemærkninger, der er fremført, skal jeg knytte enkelte. Der er for det første hele spørgsmålet om, at dette er et grundlovsændringsforslag. Det vil for enhver, som kan se forslaget i sammenhæng, være klart, at det, det drejer sig om, er nogle forslag vedrørende valgrettens omfang, altså vedrørende visse grupper, som efter vort skøn burde have valgret, selv om de ikke har det i øjeblikket. Det er et ønske, man hører fremført rundt omkring; vi har også fået ideen fra nogle mennesker, der synes, at der burde gøres noget ved det. Hvis man har fremsat dette lovforslag, så må man — for at være i overensstemmelse med folketingets forretningsorden — ledsage det med et forslag til grundlovsændring, fordi lovforslaget ellers måtte afvises som stridende mod grundloven.

Det har været fremført, at de to grupper, der ville komme med, og som nævnes i vort lovforslag om ændring af grundloven, dels nordiske statsborgere, der boede fast i Danmark, dels danskere, som stadig havde fast tilknytning til Danmark, men boede i udlandet, var grupper, som man ikke burde have med. Jeg har sporet en noget provinsiel tone i nogle af bemærkningerne, ikke mindst hos hr. Niels Matthiasen, hvor den i ganske særlig grad ikke undrede mig.

Jeg tror, man må fastslå, at tiden, hvor man har den meget isolerede og meget indsnævrende opfattelse af indfødsretsbegrebet, er forbi. Hele indfødsretsbegrebet stammer jo fra 1700-tallet, og det er meget længe siden, man begyndte at drøfte at give det et anderledes indhold og bestemme, at visse indfødsretsfølgvirkninger kunne udstrækkes til andre grupper. Vi har jo siden den dansk-islandske forbundslov haft en sådan udstrækning til visse islandske statsborgere, og det forekommer mig ikke urimeligt, at finske, norske og svenske statsborgere her i landet kunne få en sådan ret.

Det forekommer mig ikke helt nødvendigt,

at dette skulle være betinget af gensidighed. Hvorfor skulle vi i og for sig ikke kunne yde de finske, norske og svenske medborgere, som boede i Danmark, deres ret, ganske uanset hvad vore nordiske nabolande ville gøre? Det måtte da virkelig være deres egen sag.

Situationen i dag er jo den, at man siger: hvis en person gifter sig i et andet nordisk land, så skal vi ud fra vor overbevisning om vort eget lands vidunderlighed kræve, at vedkommende får den nye statsborgerret. Man burde kunne beholde sin statsborgerret, selv om man boede i et andet land. Vi har et fælles arbejdsmarked, vi har i øvrigt fælles rettigheder på alle områder. Men f. eks. en svensk kvinde, der er gift med en dansk mand her i landet, er i øjeblikket uden valgret i noget af landene; hun er helt uden for det politiske liv, og det forekommer noget urimeligt.

Hr. Knud Bro sagde, at man skulle spise brød til, og det er der faktisk gjort. Forslaget om en sådan nordisk valgret og nordisk statsborgerret er fremført af den i vide kredse kendte rigsdagsmand og præst Nicolai Frederik Severin Grundtvig i 1848 eller måske så sent som i 1849. Det er ikke nogen ny idé, det er i bedste overensstemmelse med en nordisk tradition, og det forekommer mig, at det nok er værd at overveje den, også selv om vore nordiske nabolande ikke er så fremskredne.

Heller ikke med hensyn til danskere, der har arbejde i udlandet, men har fast tilknytning til riget, forekommer det mig berettiget at rejse disse indvendinger. Der er tale om mennesker, som måske netop igennem, at de bevarede valgretten, ville kunne bevare en nærmere tilknytning til riget. Man kan vel nævne, at der findes en sådan regel i Sverige nu, hvor der er en mulighed for, at man i de første 5 år efter, at man er fraflyttet, stadig væk kan være optaget på valglisten og stadig væk udøve valgret gennem brev. En lignende ordning kunne vel anvendes, når den findes i Sverige.

I det hele taget forekommer det mig, at meget af det, der er sagt i denne diskussion, vidner om, at man ikke følger med i, hvad der foregår i andre lande. Sådan noget som stemmeafgivning ved stedfortræder har man i Sverige, man har ordningen med stemmeafgivning på fængsler og sygehuse ved op-

[Poul Dam.]

rettelse af noget, der svarer til det lokale folkeregister. Det låder sig udmærket gøre et meget begrænset antal kilometer herfra — kan det så virkelig passe, at det ikke skulle kunne lade sig gøre her i landet? Siden lovforslaget blev fremsat engang forrige år, er der yderligere sket dette, at det engelske underhus har vedtaget en regel om stemmeafgivning ved stedfortræder, altså for ægtefæller. Jeg indrømmer, at det er naturligvis en diskriminering af de stakkels mennesker, der ikke er gift, fordi de ikke har den samme chance, men man har altså både i Sverige og i England ment, at ægtefællen var en person med en så naturlig tilknytning til den syge, at man kunne lave en særordning dér. Jeg tror også, man kunne gøre det her; jeg kan ikke se, at vi skulle have større vanskeligheder ved det, end de har i henholdsvis England og Sverige.

Om forslaget til lov om ændring af lov om valg til folketinget skal jeg i øvrigt sige, at vi stadig mener, at regnskabspligten er rimelig. Det er klart, at med tilstrækkelig dygtige statsautoriserede revisorer, navnlig hvis de tilhører ens eget parti — vort parti har omhyggeligt antaget en statsautoriseret revisor fra et andet parti, for at enhver mistanke kunne bortvejres — så kan der laves forskellige ting, som gør, at regnskabspligten måske bliver illusorisk.

Forslaget er formuleret sådan, at der ikke bliver tale om friår; hvis partierne skal have garanti for at kunne opstille til valg, så skal de aflevere et regnskab hvert eneste år.

Måske kommer oplysningerne lidt efter, at de egentlig var interessante, for det, der er interessant, er selvfølgelig, at man aftenen før valget gerne ville have at vide, hvem der har betalt i de sidste tre uger, og det kan man jo næppe få nogen statsautoriseret revisor til at meddele med så kort varsel. Men man vil alligevel have en løbende regnskabspligt, og jeg tror, den vil være overordentlig nyttig. Den vil ikke mindst være ganske nyttig i forhold til en i offentligheden vidt udbredt mistillid til de politiske partier, og den mistillid synes jeg at alle de politiske partier måtte være interesseret i at få fjernet.

Det er med hensyn til partianmeldelsen blevet sagt — jeg tror, det var hr. Jens Chr. Christensen — at man burde virkelig, når

man brændte for en sag, kunne give sin underskrift til den. Ja, det kan man nok sige; nu er der bare det pinlige, at vi i grundloven og i hele vor demokratiske tradition har et princip om valghemmelighed. Der er meget omhyggelige regler imod krænkelse af valghemmeligheden; man må ikke engang føre kontrol med, om folk overhovedet har været henne og stemme; så kraftig omgærdelse er der på valghemmeligheden i øvrigt. Der er kun ét område, hvor den ikke gælder, nemlig når det gælder folk, der er så formastelige at have et nyt politisk standpunkt, som ikke har haft held til at komme herind i salen ved sidste valg. Disse mennesker skal kontrolleres på det allernøjeste og skal, hvad der selvfølgelig navnlig gælder i de små kommuner, som vi har haft hidtil, kontrolleres af deres egne bysbørn; der er ikke tale om valghemmelighed her. Det er i den klareste modstrid med grundlovens princip, ikke med ordene, for det har ikke været forudset, men med grundlovens princip, og jeg kan ikke forstå, at man ikke måtte ønske fra alle sider at få demokratiets spilleregler overholdt på dette område.

Det forekommer mig også, at det gælder med hensyn til spærrereglerne. Jeg kan meget vel se vanskelighederne med, at der skulle komme mange småpartier herind i salen. Jeg mener imidlertid, at den politiske historie viser, at uanset hvor let eller hvor svært det er for et lille parti at komme herind i salen, så kommer det hurtigt ud igen. Jeg tror, risikoen er meget lille. Et parti, der virkelig har en tilslutning i befolkningen, skal nok klare sig og skal nok blive hængende, men disse småpartier, som man opstiller som skræmmebilleder, er virkelig meget hurtigt passeret ud igen, selv efter at det måske først ved tredje forsøg — som med de uafhængige — lykkedes dem at komme ind. Sagen er jo, at så længe man overhovedet har en spærreregul, så betyder den, at en del mennesker stemmer under indtryk af spærrereglen, det vil sige, at de frygter for, at deres stemme går spildt. Afstemningen giver derfor ikke et korrekt billede af, hvorledes folk ville have stemt. Jeg tror, at vi får mere rene linjer, hvis spærrereglerne bliver gjort så lempelige som overhovedet muligt; jeg tror, vi får en klarere stemmeafgivelse.

Og så må jeg naturligvis sige noget om

[Poul Dam.]

det, som man fra det konservative folkeparti og venstre til venstresocialisterne betragter som et reaktionært og udemokratisk forslag; nemlig tanken om en bisidder i kommunalbestyrelser, hvor der er et antal grundejere, som betaler en forholdsvis stor del af kommunens skatter. Man kan meget let stille nogle principper op og sige: dette stemmer ikke med principperne. Jeg er mere interesseret i at se på virkeligheden. Virkeligheden er den, at der i et ganske begrænset antal kommuner i dette land er meget store sommerhusbebyggelser. Disse sommerhusbebyggelser er ikke præget af velhavere, de er præget i stigende grad af den jævne, gennemsnitlige befolkning. Vi har nogle skøn over antallet af sommerhuse i den næste generation, og det er jo tal i størrelsesordenen 300.000-500.000 sommerhuse, man regner med. De vil naturligvis ligge samlet i ganske bestemte områder. Hvis lovgivningen fortsætter med at være, som den er i øjeblikket, kan den enkelte kommunalbestyrelse bestemme, hvad der skal udskrives som personskatter, og hvad der skal udskrives som ejendomsskatter. Det vil sige, at med den nuværende ordning kan de hjemmehørende bestemme, hvor mange af skatterne der skal lægges over på ejendomsbeskatningen, d.v.s. hvor mange af skatterne der skal overvælttes bl. a. på sommerhusejerne, sommerhusejere, som ikke har nogen som helst mulighed for at protestere i øjeblikket, og som ikke har nogen som helst mulighed for at sikre, at blot en rimelig del af de penge, de betaler, bliver anvendt til deres egne formål, d.v.s. sådan noget som kloakering, vejanlæg og den slags i sommerhusområderne.

Det ville være langt fra mig at begynde at hænge bestemte kommuner ud, men jeg har nogle eksempler, som ganske klart viser, at der er en befolkningsgruppe, folk, der har sparet sammen til et sommerhus og fået det med ganske store personlige ofre, og derefter er der nogle folk, der sidder i en kommunalbestyrelse, som sommerhusejerne ingen ind-

fyldelse har på, og presser penge ud af dem — undskyld, det hedder det ikke: påligner dem ejendomsskat.

Det forekommer mig, at der er et godt gammelt demokratisk princip, der siger, at folket har ret til at beskatte sig selv, og at der ikke bør være nogen skatteydelse uden repræsentation. Dette er noget helt andet end det, der altid har været det socialistiske krav, nemlig at også de, der var for fattige til at betale skatter, skulle have medbestemmelsesret. Det, der er tale om her, er det omvendte; det er dette, at der er en gruppe mennesker, som man er i stand til at presse skatter ud af, uden at de kan protestere, og uden at de kan bestemme noget om, hvordan disse penge anvendes. Det forekommer mig stadig væk at være urimeligt. Det, vi foreslår, forekommer mig at være udtryk for et fremskridtsvenligt synspunkt, et synspunkt, der er i den jævne befolknings interesse, og jeg mener, man bør støtte det, hvis man — som vi — ønsker, at den jævne befolkning skal få det bedre i fremtiden og deriblandt være i stand til at få sommerhus og andet lignende.

Jeg forstår godt, at man, hvis man tilhører de partier, som regelmæssigt har flertal i de kommuner, jeg tænker på, er modstander af ideen, men jeg tror, det er noget kortsynet af hr. Niels Matthiasen.

Statsministeren (Hilmar Bawnsgaard): Den række af lovforslag, som det ærede medlem hr. Poul Dam m. fl. her har fremsat, vedrører ud over mit eget område også indenrigsministerens og kirkeministerens områder, og jeg vil gerne på alle tre ministres vegne fremsætte nogle ganske få bemærkninger.

Den første gruppe af disse forslag omfatter jo en ændring af grundloven, og jeg føler mig overbevist om, at hr. Poul Dam og de andre forslagsstillere om ikke før, så da de ved hjælp af hr. Samuelssens indlæg blev bragt i erindring om, hvor vanskeligt det er at ændre grundloven her i landet, allerede har opnået det, man ønsker og regner med

[Statsministeren.]

at opnå gennem denne sag, nemlig at gøre opmærksom på sine gode intentioner — for der skal jo nok mere til at ændre en grundlov end blot dette.

Så meget om det. Hvad det nordiske angår, har jeg for så vidt sympati, men jeg må dog gøre opmærksom på — og det kan vel også nok i nogen grad modificere trangen til og i hvert fald begrænse behovet for denne ændring — at der allerede er indtruffet en væsentlig forbedring her, idet man nu kun kræver 3 års ophold for erhvervelse af indfødsret for andre nordiske statsborgere her i landet; dermed er i virkeligheden et meget, meget væsentligt skridt nået. Jeg tror i øvrigt, at forslagsstillerne vil være enige med regeringen i, at skal man ind på sådan noget, må der dog være tale om en vis gensidighed, og så kan vi nok i fællesskab finde ud af, hvor vi skal drøfte spørgsmålet.

Om de foreslåede bestemmelser vedrørende anmeldelse af nye partier og offentliggørelse af partiregnskab skal jeg ikke sige meget ud over dette ene, at jeg forstår for så vidt godt den tankegang, at det kan være en belastning for partierne, men dog især for myndighederne, at skulle kontrollere anmeldelsens gyldighed, og for så vidt var det altså ønskeligt, om man kunne nå frem til en forenkling; men jeg er noget betænkelig ved den stikprøvevise kontrol og tvivler på, at den er tilstrækkelig.

Hvad angår offentliggørelsen af de politiske partiers regnskaber har jeg ikke nødigt at føje noget til, efter at de øvrige ordførere har beskæftiget sig med dette problem. Vi har drøftet det adskillige gange her i salen uden at komme til noget resultat, og jeg tror, det er et spørgsmål, om vi denne gang får løst problemet.

Spærrereglen: ja, det er jo heller ikke så forfærdelig længe siden, vi foretog en lempelse i spærrereglen, det var i 1961. Meningerne mellem partierne har jo altid været delt, og det er nok tvivlsomt, om der kan påberåbes nye erfaringer i dag i forhold til 1961. I øvrigt ønsker jeg kun at understrege, at man ved bedømmelsen af denne spærreklausul med de forskellige indstillinger, vi nu engang har til dette problem her i folketinget, må erindre sig, at trods alt er den danske spærreklausul forholdsvis mild. Sammenligner vi f. eks. med den svenske, så ved

vi jo, at man i Sverige har foreslået en spærreregulering på 4 pct.

Endelig er der spørgsmålet om syges og fangers adgang til at stemme. Er der noget vedrørende valglovsbestemmelserne, der har været gennemdrøftet mange gange her i tinget, så er det dette, og jeg mindes ikke i de år, jeg har siddet i det høje ting, nogen diskussion omkring dette emne, hvor ikke alle har udtalt stærk sympati. Jeg har selv været med til et par gange at gå i udvalg, hvor vi var 17, der havde den mest positive vilje til at komme ud med et positivt resultat, og hvis jeg ikke er udsat for en fuldstændig erindringsforskydning, så kom vi 17 tilbage dybt beskæmmede over, at vi ingen løsning kunne finde. Kan det lykkes denne gang, nu vel, men man må have sine tvivl, for der er mange hensyn at tage, og som hr. Poul Dam selv sagde til sidst: der er jo meget, meget væsentlige hensyn at tage til, at vi har hemmelig afstemning her i landet. Alle demokratiske betragtninger taget med er det nok trods alt mest værdifuldt for demokratiet, at vi sikrer hemmeligheden i afstemningen; det tror jeg alle vil være enige om. Så må vi se, om det denne gang lykkes at mobilisere større fantasi, større dygtighed end tidligere; man kan have sine tvivl.

Indenrigsministeren (Poul Sørensen): Statsministeren har jo udtalt sig om den rodede bunke af forslag, som foreligger her, og jeg har ikke mange bemærkninger at gøre yderligere.

Når jeg tager ordet, er det, fordi der er stillet mig et direkte spørgsmål. Dog vil jeg gerne stille et spørgsmål med hensyn til det ejendommelige forslag om at sætte de pågældende grundejere ind i kommunalbestyrelserne. Så vidt jeg kan forstå det foreliggende forslag, skal de, hvis 10 pct. af kommunens skatteudskrivning er pålignet dem, repræsenteres på den måde, der er angivet. Jeg vil gerne spørge, hvordan det skal opfattes. Har jeg ikke ret i, at denne bestemmelse vil kunne medføre, at ejeren af et af de store godser, som jo strækker sig igennem flere kommuner, meget let kan komme i den situation at bidrage til en sådan 10 pct.s beskatning til kommunen, uden at vedkommende bor dér? Det vil sige, at den godsejer, som altså kan sidde i sin egen kommunes kommunalbestyrelse, af SF'erne bliver

[Indenrigsministeren.]

befordret ind i en ny kommunalbestyrelse. Hvis det forholder sig, som jeg her har antydnet, må man vist have lov at sige, at dette er en ejendommelig måde at spille folketingets tid på. Men det bestemmer vi jo ikke, det må hr. Poul Dam gøre. Hvis denne udlægning af forslaget er rigtig, og jeg kan ikke se, at den er forkert, så forstår SF selvfølgelig, at det kan jeg ikke have noget med at gøre. Der må dog være rimelighed i det. Det at besidde ejendom her i landet kan jo ikke føre til de goder, som man vil tildele de pågældende igennem dette forslag. Der kunne fremhæves mange andre ejendommeligheder i lovforslaget, men jeg skal lade det forblive herved og lade det nævnte spørgsmål stå åbent, indtil hr. Poul Dam svarer mig.

Det, jeg er blevet spurgt om, angår valgloven, og det er selvfølgelig det alvorlige i sagen. Alt, hvad der her bliver lagt frem til beskuelse, er jo ting, som hører til i den normale drøftelse af vor valglov. Nu kan vi efterhånden se en afslutning på arbejdet med hensyn til amts- og kommuneinddelingen; derefter må der, mener jeg, foregå overvejelser med hensyn til vor valglov.

Det er jo noget, der tager tid, det ved enhver, men hvis vi i folketinget kan komme igennem med en ny valglov, så ville jeg ønske, at det kunne foregå på den måde, at jeg fik lejlighed til at fremsætte et forslag ved begyndelsen af næste folketings-samling; så skulle det behandles, og så havde vi, hvis alt går, som de fleste af os vel venter, derudover én folketingssamling til til behandling af disse spørgsmål. Enhver, der har beskæftiget sig med dem, ved, at det ikke er noget, man kommer igennem med på nogle få måneder; det er ganske naturligt, fordi det kræver hensyntagen til mange sider. Jeg kan svare hr. Knud Bro på den måde, at denne tidstabel kunne jeg tænke mig at man bestræbte sig på at overholde.

Ordføreren for forslagsstillerne (Poul Dam): Jeg er ked af, at indenrigsministeren betragter disse forslag som en rodebunke. Jeg tror, det er et udtryk, som nødig skulle danne præcedens. Faktisk er det sådan, at en lang række af de forslag, vi får fra ministrene, ligeledes indeholder en lang række detaljer, som man ønsker ændret; sådan må det vel være. Det forekommer mig at være

fuldstændig rigtigt, når regeringen fremsætter sådanne forslag, og vi andre må da også have lov til en gang imellem at tage en række enkeltheder op og behandle dem under ét.

Det er virkelig interessant, når indenrigsministeren vil give folketinget og offentligheden det indtryk, at SF fremsætter et forslag, som er godsejervenligt, og at indenrigsministeren, som den mægtige mand inden for sit parti han er, repræsenterer demokratiet i forsvar mod godsejeren. Enhver, der hører det, må være klar over, at et eller andet sted må der være noget galt; så fundamentalt kan rollerne ikke være byttet om. Det er de da heller ikke. Man kan måske finde nogle eksempler af den art, som indenrigsministeren nævnte, nu formentlig i mindre grad, efterhånden som kommunalreformen skrider frem og vi får de væsentlig større kommuner. Vi har fulgt med i, hvad der skete, vi er klar over, at der kommer noget større kommuner nu, og dér vil det næppe ske i mere end ganske sjældne tilfælde.

Men når man nu sammenholder denne bekymring på demokratiets vegne over for godsejerne, så vil jeg da gerne have dette sammenholdt med, at man i hvert fald inden for de to af de partier, der danner den nuværende regerings flertal, har arbejdet vældig meget med tanken om, at landbrugsjord skulle være skattefri, fordi det var produktionsjord. Så ser man igen, at det, det i virkeligheden, når alt lægges sammen, drejer sig om, er at gøre sommerhusejerne, de 400.000-500.000 sommerhusejere, som vi får i fremtiden, til gratis skatteobjekter for de tilfældige kommunalbestyrelsesflertal — og det er det, vi ikke vil være med til.

Indenrigsministeren (Poul Sørensen): Selvfølgelig har hr. Poul Dam lov til at fremsætte, hvilke forslag han vil, og jeg har lov til inden for det ordvalg, formanden tillader, at betegne en sådan bunke forslag som den, der foreligger her. Jeg har ikke lov til at bruge den vending, som man mødte i skolen fra læreren: svar nu på det, der blev spurgt om, men mit spørgsmål går ganske enkelt ud på, om det ikke forholder sig sådan, at i en situation som den, jeg har refereret, ville en godsejer, hvis SF's forslag vedtoges, kunne sidde som kommunalbestyrelsesmedlem i sin kommune og der-

[Indenrigsministeren.]

næst kunne gå over i nabokommunen og sætte sig i dennes kommunalbestyrelse. Men ikke forslaget skal tages tilbage?

(Kort bemærkning).

Ordføreren for forslagsstillerne (Poul Dam): Jeg er ked af, at indenrigsministeren ikke opfattede, at jeg svarede på det, han spurgte om. Jeg gjorde opmærksom på, at det interessante, konstruerede tilfælde efter vores skøn ikke ville eksistere, når kommunalreformen var gennemført. (*Indenrigsministeren* [Poul Sørensen]: Det kan altså eksistere!). Det kan eksistere, så længe kommunalreformen ikke er gennemført, men vi har den største tillid til, at indenrigsministeren vil gennemføre denne kommunalreform. (*Afbrydelse af indenrigsministeren* [Poul Sørensen]). Jo, det tror vi virkelig.

Må jeg tilføje, at vi kunne da godt tænke os at tage dette forslag tilbage, hvis man i stedet fik en garanti for, at sommerhusejerne ikke ubegrænset kunne belægges med skatter. Det er det, der er kernen i sagen. På en eller anden måde skal vi have gjort noget ved dette problem, som bliver et problem for flere og flere mennesker i dette land.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagenes overgang til anden behandling
vedtoges uden afstemning.

Formanden: Efter de faldne udtalelser foreslår jeg, at de 5 lovforslag henvises til et udvalg på 17 medlemmer. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Der er ikke mere på dagsordenen.

Efter at der er meddelt medlem af folketinget *Lis Groes* orlov, har vedkommende gruppe i hendes sted udpeget:

Holm Tved til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om stempelafgift,
Lene Christensen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ægteskabs indgåelse og opløsning med flere lovforslag,
Albertsen til at indtræde i udvalget angående

forslag til lov om ændringer af lov om dybfrosne levnedsmidler m. v.,

Jørgen Peder Hansen til at indtræde i udvalget om forslag til folketingsbeslutning om nedsættelse af forbrugsskatter (af *Aksel Larsen* m. fl.),

K. Axel Nielsen til at indtræde i udvalget til at drøfte problemer og modtage information vedrørende patentlovgivningen,

Finn Christensen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om støtte til omskoling,

Orla Pedersen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat), m. fl. lovforslag,
Falk Hansen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om afgift af chokolade- og sukkervarer m. m.,

Tastesen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om visse hovedlandevejsstrækninger,

Jørgen Peder Hansen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om almindelig omsætningsafgift,

Hans Lund til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om vurdering af landets faste ejendomme,

Finn Christensen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om mineralske råstoffer i Grønland,

Lene Christensen til at indtræde i udvalget angående forslag til lov om ændring i borgerlig straffelov. (Narkotikakriminalitet),

Karl Max Rasmussen til at indtræde i udvalget til valgs prøvelse,

Peter Nielsen, der var valgt til stedfortræder i folketingets udvalg til at følge regeringens forhandlinger om Danmarks optagelse i Det europæiske økonomiske Fællesskab, til at indtræde som medlem samt som ny stedfortræder udpeget *Karl Max Rasmussen* og endvidere udpeget *Holm Tved* til at indtræde som ny stedfortræder for *K. B. Andersen* i investeringsudvalget.

De pågældende er herefter valgt.

Endelig vil der i *Lis Groes'* sted være at vælge en ny stedfortræder til at indtræde i Nordisk Råd. Hertil har vedkommende gruppe udpeget *Ivar Nørgaard*. Jeg udbeder mig tingets samtykke til at lade dette valg foretage i indeværende møde. Dersom ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som

[Formanden.]
givet. (Ophold). Det er givet. Den pågældende er herefter valgt.

Det er meddelt mig, at medlem af folketinget *Per Hækkerup* ønsker at udtræde som medlem af Nordisk Råd. Til i hans sted at indtræde i Nordisk Råd har vedkommende gruppe udpeget den hidtidige stedfortræder *Erling Dinesen* samt udpeget *Per Hækkerup* til at indtræde som ny stedfortræder i Erling Dinesens sted. Jeg udbeder mig tingets samtykke til at lade valgene foretage i indeværende møde. Dersom ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Ophold). Det er givet. De pågældende er herefter valgt.

Endvidere har *Anker Jørgensen* meddelt, at han ønsker at udtræde af udvalget angående undervisning og uddannelse. Hertil har vedkommende gruppe udpeget *Bertel Pedersen*. Samtidig har *Kjeld Olesen*, der var valgt til stedfortræder i samme udvalg, meddelt, at han ligeledes ønsker at udtræde af udvalget. Til i hans sted at indtræde som stedfortræder har vedkommende gruppe udpeget *Anker Jørgensen*. De pågældende er herefter valgt.

Endvidere vil der, efter at *Lykke Jørgensen*'s hverv som midlertidigt medlem af folketinget er ophørt, være at vælge et nyt medlem til udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om revalidering. (Om udskydelse af lovens revision m. v.). Hertil har vedkommende gruppe udpeget *Bundvad*, som herefter er valgt.

Der vil endvidere, efter at *Leon Laursens* hverv som midlertidigt medlem af folketinget ligeledes er ophørt, i hans sted være at vælge et nyt medlem til udvalget angående forslag til lov om visse hovedlande-vejsstrækninger. Hertil har vedkommende gruppe udpeget *Axel Ivan Pedersen*, som herefter er valgt.

Endvidere har *Evald Kristensen* meddelt, at han ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd. Til nyt medlem af udvalget har vedkommende gruppe udpeget *Falk Hansen*, som herefter er valgt.

Endelig har *Axel Ivan Pedersen* meddelt, at han ønsker at udtræde af udvalget an-

gående forslag til lov om vandforsyning. Til nyt medlem af udvalget har vedkommende gruppe udpeget *Ejner Nielsen*, som herefter er valgt.

Medlem af folketinget Knud Nielsen har meddelt mig, at han ønsker til undervisningsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren, at det er forsvarligt og rimeligt at foretage den adgangs-begrænsning ved handelsmedhjælper-skolerne, som må forudses at blive en konsekvens af den cirkulæreskrivelse af 27. januar 1969, hvori direktoratet for erhvervsuddannelserne har meddelt landets handelsskoler, at der i skoleåret 1969-70 ikke uden særskilt tilladelse må oprettes flere klasser til handelsskoleeksamen end et nærmere angivet antal, der generelt er mindre, end skolernes prognoser berettiger, og i nogle tilfælde endog mindre end i skoleåret 1968-69?“

Spørgsmålet vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Der er ikke mere at foretage i dette møde.

Folketingets næste møde afholdes tirsdag den 11. februar kl. 13.30 med følgende dagsorden:

1) *Redegørelse af forsvarsministeren.*

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om
egnsudvikling.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om investeringsfradrag i
egnsudviklingsområder.

4) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om
folkekirkens lønningsvæsen m. v.

5) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om
menighedsråd.

6) *Anden behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om
kirkers brug, sognebåndsløsning m. m.

- 7) *Anden behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om kirkers bestyrelse m. m.
- 8) *Anden behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om Danmarks erhvervsfond.
- 9) *Anden behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om folkebiblioteker m. v.
- 10) *Anden behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om afgift af benzin.
- 11) *Anden behandling af:*
 Forslag til lov om støtte til omskoling.
- 12) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. (Beskatning af dødsboer).
- 13) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ændringer som følge af kildeskattens ikrafttræden). (Beskatning af dødsboer).
- 14) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om ikrafttræden af lov om opkrævning af indkomst- og formueskat for personer m. v. (Kildeskat). (Beskatning af dødsboer).
- 15) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om skattemæssige afskrivninger m. v. (Afskrivning på bygninger og installationer under og efter dødsbobehandling).
- 16) *Første behandling af:*
 Forslag til lov om ændring af lov om kommunal indkomstskat.

- 17) *Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående:*

Forslag til lov om ændring af Danmarks Riges Grundlov. (Visse bestemmelser om valget m. v.) [af Poul Dam m. fl.].
 forslag til lov om ændring af lov om valg til folketinget [af Poul Dam m. fl.].
 forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder) [af Poul Dam m. fl.].
 forslag til lov om ændring af lov om kommunale valg. (Repræsentanter for visse personer uden fast bopæl i kommunen) [af Poul Dam m. fl.].
 og
 forslag til lov om ændring af lov om menighedsråd. (Stemmeafgivning ved indsendelse af stemmeseddel eller ved stedfortræder) [af Poul Dam m. fl.].

- 18) *Valg af 1 medlem til udvalget angående det civile beredskab* (i stedet for Søgaard).

- 19) *Valg af 1 medlem til landsskatteretten* (i stedet for fhv. folketingsmand Herløv Larsen).

Angående folketingets arbejde de følgende dage i den pågældende uge henviste formanden til den omdelte ugeplan.

Mødet hævet kl. 11.25.

59. møde.

Tirsdag den 11. februar kl. 13.30.

Formanden: I skrivelse af 5. d. m. anmoder ministeren for kulturelle anliggender om, at der under henvisning til naturfredningslovens § 4, som ændret ved lov nr. 194 af 16. juni 1961, må blive foretaget valg af 4 medlemmer samt af 4 suppleanter til overfredningsnævnet for perioden fra 1. juli 1969 til 30. juni 1973.

Endvidere anmoder ministeren om, at der af folketinget må blive udpeget 2 medlemmer til at indtræde i det i bestemmelsen nævnte ankenævn for Københavns og øernes amter samt 2 medlemmer til at indtræde i ankenævnet for Jyllands amter, alt for perioden fra 1. juli 1969 til 30. juni 1973.

I stedet for afdøde folketingsmand Gottschalck-Hansen, der var stedfortræder for statsrevisor H. C. Toft, skal der foretages valg af en ny stedfortræder.

Medlem af folketinget *Bøgholm*, der var valgt til stedfortræder for Erik Kragh i det udenrigspolitiske nævn, har meddelt mig, at han ønsker at udtræde af nævnet. Til i hans sted at indtræde som stedfortræder i det udenrigspolitiske nævn har vedkommende gruppe udpeget *Adam Møller*. Jeg udbeder mig tingets samtykke til at lade nævnte valg foretage i indeværende møde. Dersom ingen gør indsigelse, betragter jeg samtykket som givet. (Ophold). Det er givet. Den pågældende er herefter valgt.

Endvidere vil der, efter at *Leo Kjærgaards* hverv som midlertidigt medlem er ophørt, i hans sted være at vælge et nyt medlem til udvalget angående forslag til folketingsbeslutning om foranstaltninger vedrørende de indkaldte værnepligtiges økonomiske og sociale forhold. Hertil har vedkommende gruppe udpeget *Adam Møller*, der herefter er valgt.

Medlem af folketinget *Vivike* har meddelt mig, at han ønsker til handelsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Finder ministeren det ikke betænkeligt af hensyn til sikkerheden til søs, at

f. eks. et skib som m/t „Dirch Mærsk“, der laster 210.000 t, sejler med en dæksbesætning på kun 9 mand?“

Medlem af folketinget *Hanne Reintoft* har meddelt mig, at hun ønsker til udenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren oplyse, hvorfor Danmark i FN undlod at stemme ved vedtagelsen af konventionen om ikke-anvendelse af lovmæssig forældelse af krigsforbrydelser og forbrydelser imod menneskeheden?“

Medlem af folketinget *Jørgen Peder Hansen* har meddelt mig, at han ønsker til indenrigsministeren at stille følgende spørgsmål:

„Hvad kan ministeren oplyse om udsigterne for oprettelse af en beskæftigelsesmedhjælper-skole på Fyn?“

Medlem af folketinget *Johan Nielsen* har meddelt mig, at han ønsker til ministeren for offentlige arbejder at stille følgende spørgsmål:

„Kan ministeren oplyse begrundelsen for post- og telegrafvæsenets afslag til sejlsportsfolkene på deres ansøgning om at få lov til at bruge nødsendere?“

Spørgsmålene vil blive optaget på dagsordenen for tingets førstkommande spørgetid.

Den første sag på dagsordenen var:

Redegørelse af forsvarsministeren.

Forsvarsministeren (*Ninn-Hansen*): Med henblik på at opnå en forbedring af forswarets beredskab og en tiltrængt modernisering af forswarets anlæg har regeringen udarbejdet planer for militære enheders og myndigheders udflytning fra byområder. Det er samtidig hensigten at frigøre arealer i de centrale byområder, således at disse arealer kan anvendes til civile formål.

Jeg har haft lejlighed til at give skriftlige redegørelser om disse planer over for det udvalg, der behandler regeringens lovforslag om ny forsvarsordning. Desuden har jeg givet skriftlige redegørelser til finansudvalget og investeringsudvalget, og der har været samråd med begge disse udvalg.

Den socialdemokratiske gruppe har imid-